

दृष्टान्तं दार्ष्टान्तिके योजयति भुंजमिति आत्मनि श्रितां मायां जगदाकारेण भासमाना भित्तिशेषः ॥ २३ ॥ यतो यं स बाह्याभ्यन्तरं प्रत्यगनन्यत्वेन वीक्षतेऽतएव चानन्याधिपतिरयमित्याह यदाहीति ॥ २४ ॥ स एव कथाभावति चिदाभावतीत्यादिका यव्यहकरणं नतस्य रोगो न जरानमृत्युः सर्वस्य वशी सर्वस्येशान इत्यादि श्रुतिप्रसिद्धं योगफलमाह अन्यान्या इति अन्यान्या देवगंधर्वमनुष्याद्याः तनवस्तनूः कामरूपी भवतीत्यर्थः ॥ २५ ॥ विदेहैकैकव्यावधिकमेवैश्वर्यमित्याह ब्रह्मचेति ॥ २६ ॥ २७ ॥ विनश्यत्स्वित्तिविदेहमुक्तस्य न क्लेशाः संतीत्युक्तं तत्कैमुक्तिकन्यायेन द्रढयितुं स देहमुक्तस्यापि तेन संतीत्याह दुःखशोकेत्यादिना ॥ २८ ॥ २९ ॥ ३० ॥ अन्यान्याश्चेति पूर्वोक्तस्य विवरणं देहानिति भुंजानेन योगैश्वर्यमिति शेषः निर्वेदो योगाद्वैराग्यं न कर्तव्यमित्यर्थः ॥ ३१ ॥ वस्तुतस्तु योगजसंस्कारप्राबल्याद्योगिनो भोगेच्छेवन

मुंजं शरीरमित्यादुरिषीकामात्मनि श्रितां ॥ एतन्निदर्शनं प्रोक्तं योगविद्भिर्नुत्तमं ॥ २३ ॥ यदा हि युक्तमात्मानं सम्यक्पश्यति देहभृत् ॥ न तस्येहेश्वरः कश्चिन्नैलो क्यस्यापि यः प्रभुः ॥ २४ ॥ अन्यान्याश्चैव तनवो यथेष्टं प्रतिपद्यते ॥ विनिवृत्य जरां मृत्युं न शोचति न हृष्यति ॥ २५ ॥ देवानामपि देवत्वं युक्तः कारयते वशी ॥ ब्रह्मचाव्ययमाप्नोति हित्वा देहमशश्वतं ॥ २६ ॥ विनश्यत्सु च भूतेषु न भयं तस्य जायते ॥ क्लिश्यमानेषु भूतेषु न स क्लिश्यति केनचित् ॥ २७ ॥ दुःखशोकमयैर्घोरैः संगलेहसमुद्भवैः ॥ न विचाल्यति युक्तमात्मानि स्पृहः शांतमानसः ॥ २८ ॥ नैनं शस्त्राणि विध्यन्ते न मृत्युश्चास्य विद्यते ॥ नातः सुखतरं किंचिच्छोके क्वचन दृश्यते ॥ २९ ॥ सम्यग्युक्ता स आत्मानमात्मन्येव प्रतिष्ठते ॥ विनिवृत्तजरादुःखः सुखं स्वपिति चापि सः ॥ ३० ॥ देहान्यथेष्टमभ्येति हित्वेमां मानुषीतनुं ॥ निर्वेदस्तु न कर्तव्यो भुंजानेन कथंचन ॥ ३१ ॥ सम्यग्युक्तो यदात्मानमात्मन्येव प्रपश्यति ॥ तदैव न स्पृहयते साक्षादपि शतक्रतोः ॥ ३२ ॥ योगमेकां तशीलस्तु यथा विंदति च्छृणु ॥ दृष्टपूर्वादिशं चित्ययस्मिन् संनिवसेत्पुनरे ॥ ३३ ॥ पुरस्याभ्यन्तरे तिष्ठन् यस्मिन्नावसथेवसेत् ॥ तस्मिन्नावसथे धार्यस बाध्याभ्यन्तरमनः ॥ ३४ ॥ प्रचिंत्यावसथे क्लृप्तं यस्मिन्काले स पश्यति ॥ तस्मिन्काले मनश्चास्य न च किंचन बाध्यतः ॥ ३५ ॥ सन्नियम्येन्द्रियग्रामं निर्घोषं निजनेवने ॥ कायमभ्यन्तरं क्लृप्ते मेकाग्रः परिचिंतयेत् ॥ ३६ ॥

भवतीत्याह सम्यगिति असम्यग्योगिविषये वभोगेच्छोक्तिरिति भावः ॥ ३२ ॥ एकां तशीलः एकब्रह्म अम्यते प्राप्यते नेनेति एकांतो ध्यानं तच्छीलः ततस्तु तं पश्यति निष्कलं ध्यायमान इति श्रुतेः दृष्टपूर्वादिशं दृष्टं श्रुतिः प्रामाण्यं प्रत्यनपेक्षत्वात् वेदांतश्रवणपूर्विकां दिशं उपदेशं चित्ययुक्त्यापि पर्यालोच्य श्रोतव्यो भंतव्य इति श्रुतेः यस्मिन्पुनरेदेहे ॥ ३३ ॥ आवसथे मूलाधाराद्यन्यतमस्मिंश्चक्रे ॥ ३४ ॥ तदेव क्लृप्तं सर्वात्मकं यदा पश्यति तदास्य बाध्यतः प्रत्यग्रूपादन्यत् किंचन अस्ति यन्नास्य मनः सजेत् अतो निर्वासनत्वान्मुच्यत इत्यर्थः ॥ ३५ ॥ उपसंहरति सन्नियम्येति कायमभिदेहस्याभितो बहिः अंतरं मध्ये च क्लृप्तं परिपूर्णं ब्रह्मैव चिंतयेदित्यर्थः ॥ ३६ ॥